

Llegir fa tornar gran

Bàrbara Terrassa em va ensenyar a espavilar-me, a fer bondat, a desobeir, a saber respondre

Foto: George

Una escola és una presó. Sembla molt poc edificant dir-ho d'aquesta manera, però hi ha moltes menes de presons (les de l'Estat, les de les clavegueres de l'Estat, les mentals, les que es creen per televisió), i també hi ha moltes idees de llibertat que s'hi anteposen o se'n deriven. Als nens, de menuts, els agafen i els posen dins una escola a aprendre de lletra i aritmètica, però també els ensenyen ?o els haurien d'ensenyar? els noms de les coses i dels éssers que hi ha al voltant, els fets que ocorren i els que han passat. I els ensenyen a adaptar-se a una didàctica, a una planificació, a un sentit específic de l'organització del temps, de les persones, de l'Estat. I després els fan saber que les fronteres i la família manen més que les persones.

Els infants també aprenen que els diners valen més que les idees, que els cossos i que els éssers de l'entorn. Quan es fan grans, un dia veuen al Telenotícies individus grisos amb corbata i cara d'omeprazol que relacionen conceptes: *ensenyament* amb *mercat laboral* o *multilingüisme* amb *productivitat*. Aprenen que les facultats d'humanitats han de retre comptes econòmics i

morals als poders polítics, mentre que els estudis de Turisme i Hoteleria guanyen terreny i converteixen la universitat gairebé en un departament d'un grapat d'empreses. Llegeixen a la premsa que si els alumnes ?no les persones? aprenen a ser productius i competitius, podran treballar satisfactòriament, jubilar-se tard, mirar la televisió i anar a votar cada quan els cridin.

Això es diu molt poc perquè és com dir que el món organitzat és igual que una presó: si les lleis d'ensenyament dels Països Catalans i d'Europa serveixen principalment per a impulsar la formació de tècnics i de mà d'obra (*assalariats*, se'n deia un temps), es crearan uns Països Catalans i una Europa sense discurs. I tot plegat serà com una cançó de Raimon que es titula *No el coneixia de res*, i diu: "Ens enganyaran amb qualsevol cosa:/ unes mamelles en cromó,/ uns culs fotografiats,/ quatre paraules solemnes/ i un futbol manipulat."

I què hi fa la literatura, aquí? Doncs fa llegir. I llegir fa parlar, i fa tornar gran i fa tornar bo, i fa viatjar, i com diu Steiner és la immortalitat al revés, i ajuda a desenvolupar un esperit crític, i és una responsabilitat envers qui t'ha cedit el llibre, i crea compromís, i s'hi ha de fer un esforç, i és l'expressió de l'amor, del cos, de la mentida, de la ràbia, de l'enveja, de la misèria, de l'esperança, de la música i de la por amb un codi que és de tothom: la paraula.

La tinc ben present, la primera vegada que ho vaig experimentar: feia segon o tercer de primària i tenia una mestra que per a mi ha estat la millor mestra del món. Es deia i es diu Bàrbara Terrassa, i em va ensenyar a espavilar-me, a fer bondat, a desobeir, a saber respondre i a saber contestar, i a voler mirar tot de coses que dins les parets d'una escola pública de la transició espanyola no s'acabaven de veure. (Jo no recordo si m'agradava anar a escola. Sí que sé que hi havia moltes hores que se'm feien llargues, que no em sentia gaire estrany quan em castigaven i que el que m'agradava més era explorar què hi havia més enllà de portes, corredors i escales per on teníem prohibit passar.)

Doncs la cosa anava així: alguns horabaixes na Bàrbara ens llegia un capítol d'un llibre en veu alta. Era una història que em duia venut: el protagonista era un nen que estava malalt i necessitava que l'operessin, però a casa seva no tenien diners a bastament. Aleshores la seva colla d'amics decidia muntar un zoo al seu barri per a recaptar fons i donar-los al seu amic. El nen es deia Pitús i el llibre, *El zoo d'en Pitús*. A mi les hores de ser a escola se'm feien eternes, però l'estona d'en Pitús em passava en un no res: sortia del *babero* i d'aquell ser un nen de barriada, i entrava de ple i de carn viva dins la història que sentíem. I quan na Bàrbara s'aturava, era com si una música es fongués de cop i em caigués de damunt el sostre un silenci blanc. Restava incomplet, i havia d'esperar que tornés a tocar una estona de lectura per a continuar dins allò. (Aleshores no ho hauria sabut definir. No sé si ara ja en sabria. Tampoc no hauria sabut dir què era *allò*, ni que *allò* era *allò*. Però sense saber-ho ni fer compte de definir-ho, ja sabia que *allò* era la capacitat de viure més enllà de les meves quatre coses de cada dia, era saber sentir més enllà de les meves persones de cada dia, i era ser jo molt més enllà del meu jo de cada dia.)

Un dia ja no vaig poder més, i quan va acabar la classe, ple de timidesa i gairebé tenint vergonya d'anar a tocar a una porta que no hi era ?no una de prohibida, sinó una que no hi era?, vaig dir a na Bàrbara: "Eh, que jo no puc esperar que ens en tornis a llegir un tros. Què passarà, ara?". I ella em mira, riu i mentre es gira cap a no sé on em diu: "A la biblioteca hi és". Em va deixar mort. Em va venir tan de nou aquesta paraula, *biblioteca*, això que el llibre fos "a la biblioteca", que va ser com si m'hagués dit que el llibre era a l'esclatxa de la roca que hi ha dalt la muntanya més alta on naix la flor romanial. Li vaig demanar que què era la biblioteca i on era, i m'hi va dur (al final del passadís, davant el lavabo). Jo la mirava ple de silenci. Ella em va fer una fitxa davant els alumnes alts, estranys, atractius, de setè i de vuitè, va trescar per les prestatgeries plenes de llibres, va traure *El zoo d'en Pitús*, que era igual que el que tenia ella, talment, i me'l vaig endur a casa. Després d'aquest dia la meua vida no ha tornat a ser mai la mateixa.

El meu professor de literatura va ser Bàrbara Terrassa, que és biòloga i al segon cicle m'ensenyava ciències i matemàtiques. Ella em va posar la mel a la boca i em va ensenyar a

cercar mel i a voler-ne fer. Així, mentre altres professors ens feien aprendre quin any havia nascut i havia mort Joan Alcover, jo volia anar a viure a aquell lloc on no tan sols has de ser tu, sinó que pots ser molts, i el fet de ser molts et fa veure les coses de moltes maneres, i veure-les de moltes maneres te les fa qüestionar, i qüestionar-te-les et fa créixer, i créixer és un no aturar de créixer.

Fa poc s'ha publicat en català un llibre meravellós, *Lliçó d'alemany*, de Siegfried Lenz. Els protagonistes són un noi castigat per no ser capaç de fer el text dirigit que li demanen a classe, i dos homes a qui se'ls aplica la llei de la pitjor manera. A l'un, li prohibeixen expressar la seva mirada per mitjà de l'art; a l'altre, l'obliguen a aplicar aquesta prohibició a un amic d'infantesa. De la cel·la de càstig estant, el jove Siggí, amb el text com a motor narratiu, etziba amb una tendresa duríssima el gran mal de la manera humana de ser en el món: voler parcel·lar-lo, homogeneïtzar-lo i mirar d'asfixiar tot el que és autèntic i es veu rere les ulleres porugues de la diferència. No podem deixar que la literatura resti, encara més, reduïda a una anècdota curricular a l'ensenyament. Com serà aquesta presó que és una escola si no s'hi obren totes aquestes finestres que miren a tots els racons del món i que són de totes les persones del món?

Carles Rebassa (http://www.catorze.cat/autor/Carles_Rebassa), Premi Ciutat de Barcelona 2016 de literatura catalana.

** Amb la intenció de contribuir a recuperar la literatura als centres d'ensenyament secundari i de revalorar la figura del professor que ensenya a llegir, escriure i pensar a través dels llibres d'ara i d'abans, el Col·lectiu Pere Quart ha començat una recollida de textos de diversos escriptors. Punt de partida: evocar-hi la persona, el moment o les circumstàncies que els van fer estimar l'escriptura, la creació i el món de la cultura.*

Davant del constant menyspreu pel treball literari en l'organització de l'ensenyament tecnicista i destructor de l'esperit crític que ara es fomenta i publicita, considerem que urgeix reivindicar la reflexió que aporten les obres dels autors i dels savis que ens han precedit. Perquè l'ensenyament ha de formar ciutadans que vulguin canviar el món, no pas adaptar-s'hi ni rendir-s'hi. I perquè, si s'ha de construir un nou país, el volem més culte, lliure, ric, desvetllat i feliç.